GENERALINĖS ADVOKATĖS JULIANE KOKOTT IŠVADA, pateikta 2010 m. rugsėjo 2 d.[1]

I — Įvadas

1. Nagrinėjamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose išaiškinimu[2]. Iš esmės klausiama, ar prašomasis teismas prieš apklausdamas liudytojus gali reikalauti, kad prašantysis teismas apmokėtų apklausiamo liudytojo išlaidas. Tačiau pirmiausia reikia išsiaiškinti, ar prašymas yra priimtinas, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašymo pateikimo momentu, galimas dalykas, neturėjo teisės tokio prašymo pateikti.

1 — Originalo kalba: vokiečių.

2 — OL L 147, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 121 (toliau – Reglamentas Nr. 1206/2001). Protokolo dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos pozicijos, pridėto prie Europos Sąjungos sutarties ir Europos bendrijos steigimo sutarties, 3 straipsnyje nustatyta tvarka Jungtinė Karalystė ir Airija pranešė apie savo norą dalyvauti priimant ir taikant šį reglamentą (Reglamento Nr. 1206/2001 21 konstatuojamoji dalis).

II — Teisinis pagrindas

A — *Europos Sąjungos teisės aktai*

2. Reglamento Nr. 1206/2001 16 konstatuojamoje dalyje nustatyta:

„Dėl prašymo vykdymo pagal šio reglamento 10 straipsnį neturėtų būti reikalaujama kompensuoti jokių mokesčių ar išlaidų. Nepaisant to, jeigu prašomasis teismas reikalauja kompensuoti, tas teismas neturėtų dengti ekspertų ir vertėjų žodžiu atlyginimų, taip pat išlaidų, atsiradusių taikant šio reglamento 10 straipsnio 3 ir 4 dalis. Tokiu atveju prašantysis teismas turi imtis priemonių, būtinų užtikrinti nedelsiamą kompensavimą. Jeigu reikalaujama eksperto nuomonės, prašomasis teismas prieš vykdydamas prašymą gali prašyti prašančiojo teismo atitinkamo užstato dėl išlaidų ar išankstinio jų mokėjimo.“

3. Reglamento 10 straipsnyje, kuriame pateikiamos bendrosios nuostatos dėl prašymo vykdymo, numatyta:

„1. Prašomasis teismas prašymą vykdo nedelsdamas, tačiau ne vėliau kaip per 90 dienų nuo prašymo gavimo dienos.

2. Prašomasis teismas prašymą vykdo pagal savo valstybės narės teisę.

<…>“

4. Reglamento 14 straipsnyje nurodyta:

„1. Prašymas apklausti asmenį negali būti vykdomas, jeigu suinteresuotas asmuo reikalauja pasinaudoti teise atsisakyti duoti parodymus arba kad jam būtų uždrausta juos duoti:

a) pagal prašomojo teismo valstybės narės teisę; arba

b) pagal prašančiojo teismo valstybės narės teisę ir tokia teisė buvo nurodyta prašyme arba prireikus, prašomojo teismo atveju, buvo patvirtinta prašančiojo teismo.

2. Be šio straipsnio 1 dalyje minėtų priežasčių, prašymą galima atsisakyti vykdyti tik tuo atveju, jeigu:

<…>

d) užstatas arba išankstinis mokėjimas, kurio buvo paprašyta pagal šio reglamento 18 straipsnio 3 dalį, nepateikiamas per 60 dienų nuo dienos, kai prašomasis teismas paprašė tokio užstato arba išankstinio mokėjimo.

<…>“

5. Reglamento 18 straipsnyje numatyta:

„1. Už prašymo vykdymą pagal šio reglamento 10 straipsnį neturėtų būti reikalaujama kompensuoti jokių mokesčių ar išlaidų.

2. Nepaisant to, jeigu to reikalauja prašomasis teismas, prašantysis teismas nedelsdamas užtikrina, kad bus kompensuota:

— ekspertams ir vertėjams žodžiu sumokėti atlyginimai ir

— išlaidos, padarytos taikant šio reglamento 10 straipsnio 3 ir 4 dalis.

Šalių pareigą padengti šiuos atlyginimus ar išlaidas reglamentuoja prašančiojo teismo valstybės narės teisė.

3. Jeigu reikalaujama eksperto nuomonės, prašomasis teismas, prieš vykdydamas prašymą, gali prašyti prašančiojo teismo atitinkamo užstato dėl prašomų išlaidų ar išankstinio jų apmokėjimo. Visais kitais atvejais užstatas ar išankstinis mokėjimas negali būti sąlyga prašymui vykdyti.

Užstatą pateikia arba išankstinį mokėjimą sumoka šalys, jeigu tai yra numatyta prašančiojo teismo valstybės narės teisėje.“

B — *Tarptautinės konvencijos*

6. 1970 m. kovo 18 d. Hagos konvencija dėl įrodymų civilinėse arba komercinėse bylose paėmimo užsienyje (toliau – Hagos konvencija dėl įrodymų paėmimo) taikoma ne tarp visų Europos Sąjungos valstybių narių. Reglamentu Nr. 1206/2001 buvo siekiama nustatyti visoms valstybėms narėms galiojančią tvarką[3], kuri šia prasme pakeistų Hagos konvenciją dėl įrodymų paėmimo, nurodytą ir reglamento 6 konstatuojamoje dalyje.

7. Hagos konvencijos dėl įrodymų paėmimo 14 straipsnyje nustatyta:

„Vykdant teisinės pagalbos prašymą neatlyginami jokio pobūdžio mokesčiai ar išlaidos.

Tačiau prašymą vykdanti valstybė turi teisę reikalauti, kad prašymą pateikusi valstybė atlygintų ekspertams ir vertėjams žodžiu sumokėtus atlyginimus ir išlaidas, patirtas taikant specialią tvarką, kurios pagal 9 straipsnio 2 dalį prašė prašymą pateikusi valstybė.

Jeigu pagal prašymą gavusios įstaigos įstatymus apsaugoti įrodymus [rūpintis įrodymų rinkimu] turi pačios šalys ir ši įstaiga pati negali įvykdyti prašymo, gavusi prašymą pateikusios įstaigos sutikimą, tam atlikti gali paskirti tinkamą asmenį. Prašydama tokio sutikimo, prašymą gavusi įstaiga nurodo apytiksles išlaidas, kurios bus patirtos taikant tokią tvarką. Jei prašymą pateikusi įstaiga su jomis sutinka, ji atlygina visas patirtas išlaidas; be tokio sutikimo prašymą pateikusi įstaiga nėra įpareigota atlyginti išlaidas.“

3 — Išskyrus Daniją; žr. reglamento 1 straipsnio 3 dalį.

8. Hagos konvencijos dėl įrodymų paėmimo 26 straipsnyje nustatyta:

„Susitariančioji valstybė, jei tai būtina pagal konstitucinius apribojimus, gali reikalauti, kad prašymą pateikusi valstybė kompensuotų su prašymo vykdymu susijusias išlaidas už procesinių dokumentų, kurie yra būtini norint priversti asmenį atvykti ir duoti įrodymus, įteikimą, tokių asmenų dalyvavimo išlaidas ir bet kokių įrodymų nuorašų darymo išlaidas.

Jei valstybė pagal ankstesnę dalį yra pateikusi prašymą, bet kuri kita susitariančioji valstybė gali reikalauti, kad ta valstybė padengtų atitinkamas išlaidas.“

III — Faktinės aplinkybės ir prejudiciniai klausimai

9. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant bylą *Artur Weryński prieš Mediatel 4B spólka z o.o.* dėl kompensacijos už nekonkuravimo sąlygą. Nagrinėdamas šią bylą, 2009 m. sausio 6 d. Lenkijos teismas *Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia* (prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), remdamasis Reglamentu Nr. 1206/2001, kreipėsi į Airijos teismą *Dublin Metropolitan District Court* su prašymu apklausti liudytoją. Tačiau prašomasis teismas prieš apklausdamas liudytoją nustatė sąlygą – sumokėti avansą liudytojo išlaidoms, kurios pagal Airijos teisės aktus sudarė 40 eurų, atlyginti ir 2009 m. sausio 12 d. laišku paragino Lenkijos teismą šią sumą sumokėti.

10. 2009 m. liepos 17 d. nutartimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pagal 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose prašomasis teismas turi teisę reikalauti, kad prašantysis teismas pateiktų avansą liudytojo išlaidoms padengti arba kad jis kompensuotų padengtas apklausto liudytojo išlaidas, ar, atvirkščiai, šias išlaidas prašomasis teismas turi padengti iš savo finansinių lėšų?“

11. Per procesą Teisingumo Teisme rašytines ir žodines pastabas pateikė Airijos ir Lenkijos vyriausybės bei Komisija. Be to, rašytinėje proceso dalyje dalyvavo Vokietijos, Suomijos ir Čekijos vyriausybės.

IV — Vertinimas

A — *Prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumas*

12. Iš pradžių reikia nustatyti, ar prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

1. Teisingumo Teismo jurisdikcija

13. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su Reglamentu Nr. 1206/2001, kuris buvo priimtas remiantis EB 61 straipsnio c punktu ir 67 straipsnio 1 dalimi, pateiktais EB sutarties trečiosios dalies IV antraštinėje dalyje (Vizų, prieglobsčio, imigracijos ir kitos su laisvu asmenų judėjimu susijusios politikos sritys, kurioms, be kita ko, priklauso ir teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose). Pagal EB 68 straipsnio 1 dalį prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl teisės aktų, kurie buvo priimti remiantis šia antraštine dalimi, gali tik toks teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę toliau teismine tvarka neskundžiami. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai EB 68 straipsnis buvo panaikintas, todėl dabar jau nėra teisės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą apribojimo[4].

14. Teisingumo Teismas prašymą gavo 2009 m. liepos 23 dieną, dar prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai. Vadinasi, pagal tuo momentu galiojusį EB 68 straipsnį reikia nustatyti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra paskutinės instancijos teismas.

15. *Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia* (apylinkės teismas) yra pirmosios instancijos teismas, kurio sprendimai apeliacine tvarka gali būti skundžiami *Sąd Okręgowy* (apygardos teismas). Tačiau pagal EB 68 straipsnio 1 dalį, taip pat pagal EB 234 straipsnio 3 dalį teismo priskyrimas paskutinei instancijai grindžiamas konkrečiu vertinimu. Šios normos prasme paskutinės instancijos teismais taip pat laikomi žemesnių instancijų

4 — Prie Lisabonos sutarties pridėto protokolo Nr. 36 10 straipsnio 1 dalyje (dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų) kaip pereinamojo laikotarpio priemonė numatyta, kad Teisingumo Teismo įgaliojimai dėl Europos Sąjungos teisės aktų, priimtų policijos ir teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje iki įsigaliojant Lisabonos sutarčiai, toliau išlieka riboti. Pagal 10 straipsnio 3 dalį ši 1 dalyje numatyta pereinamojo laikotarpio priemonė bet kuriuo atveju galioja daugiausia penkerius metus nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo. Todėl šis nagrinėjamu atveju reikšmingas klausimas dėl vėlesnio teisės pateikti prašymus priimti prejudicinį sprendimą apribojimo panaikinimo gali ir vėl iškilti ateityje.

teismai, kurių sprendimai konkrečioje byloje neskundžiami[5].

16. Be to, kaip jau esu nurodžiusi savo išvadoje, pateiktoje byloje *Tedesco*, būtent dėl Reglamento Nr. 1206/2001 konteksto kyla abejonių, nes faktinių aplinkybių nustatymas paprastai yra žemesnės, o ne paskutinės instancijos teismų kompetencija[6]. Tam, kad Teisingumo Teismas apskritai galėtų aiškinti Reglamentą Nr. 1206/2001, paskutinės instancijos teismo sąvoka EB 68 straipsnio 1 dalies prasme negali būti aiškinama per siaurai. Visų pirma negalima teigti, kad teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą turi tik aukščiausieji teismai.

17. Lenkijos vyriausybė nurodė, kad pagal Lenkijos teisės aktus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimas dėl liudytojų apklausos išlaidų padengimo negali būti skundžiamas apeliacine tvarka.

18. Tačiau teismas netampa paskutinės instancijos teismu EB 68 straipsnio 1 dalies prasme dėl kiekvienos neskundžiama nutartimi paskirtos procesinės priemonės. Atvirkščiai, neskundžiamu tarpiniu sprendimu turi būti užbaigiamas savarankiškas procesas arba atskira proceso stadija, o prejudicinis klausimas turi būti susijęs būtent su šiuo procesu ar proceso stadija[7].

19. Neaišku, ar šiuo atveju reikšmingos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nutartys dėl liudytojų apklausos ir (arba) su tuo susijusių išlaidų padengimu atitinka atskiros proceso stadijos kriterijų.

20. Tačiau galiausiai į klausimą, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą reikia vertinti kaip paskutinės instancijos teismą, taigi kaip tokį, kuris turėjo teisę pateikti prejudicinį prašymą jau pagal EB 68 straipsnio 1 dalį, galima neatsakyti. Juk įsigaliojus Lisabonos sutarčiai šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą bet kuriuo atveju tapo priimtinas.

21. Lisabonos sutartimi buvo visiškai panaikintas ankstesnis prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo apribojimas, numatytas EB 68 straipsnio 1 dalyje. Dabar prašymams priimti prejudicinius sprendimus dėl teisės

5 — Žr. mano 2007 m. liepos 18 d. išvadą, pateiktą byloje *Tedesco* (C-175/06, Rink. p. I-7929, 21 ir kt. punktai), taip pat 2009 m. birželio 25 d. Sprendimą *Roda Golf & Beach Resort* (C-14/08, Rink. p. I-5439, 29 punktas) ir 2009 m. kovo 5 d. generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvadą šioje byloje (28 ir paskesni punktai).

6 — Žr. mano išvadą, pateiktą byloje *Tedesco* (nurodyta 5 išnašoje, 22 punktas).

7 — Žr. mano išvadą, pateiktą byloje *Tedesco* (nuodyta 5 išnašoje, 26 punktas).

aktų, susijusių su vizų, prieglobsčio, imigracijos ir kitomis su laisvu asmenų judėjimu susijusiomis politikos sritimis, išaiškinimo, vadinasi, ir dėl Reglamento Nr. 1206/2001 išaiškinimo, taikoma SESV 267 straipsnyje nustatyta bendroji prašymo priimti prejudicinį sprendimą tvarka. Todėl pirmosios instancijos teismai turi teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir šioje srityje.

22. Nors Lisabonos sutartis įsigaliojo jau po to, kai Teisingumo Teismas gavo prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo reguliavimo režimas *ratione temporis* gali būti taikomas ir nagrinėjamam prašymui priimti prejudicinį sprendimą. Juk atsakant į klausimą dėl teisės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ne tiek svarbus prašymo gavimo momentas, kiek teismo nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo momentas.

23. Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką proceso normos paprastai taikomos visiems jų įsigaliojimo momentu nagrinėjamiems teisiniams ginčams, skirtingai nei materialinės teisės normos, kurios paprastai netaikytinos iki jų įsigaliojimo susidariusioms situacijoms[8]. Į klausimą, ar šią teismo praktiką galima perkelti ir taikyti nuostatoms dėl nacionalinių teismų teisės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, galima neatsakyti. Juk iš EB 68 straipsnyje numatyto pirminio teisės pateikti prejudicinius klausimus apribojimo logikos ir tikslo aiškėja, kad iš pradžių kaip nepriimtinas vertintas prašymas vėliau turi būti vertinamas kaip priimtinas. Šiuo apribojimu buvo siekiama, pirma, apsaugoti Teisingumo Teismą nuo per didelio darbo krūvio, kuris atsirastų, galimas dalykas, gaunant labai didelį kiekį prašymų priimti prejudicinį sprendimą[9]. Antra, buvo siekiama neleisti, kad dėl žemesnių instancijų teismų pateikiamų prašymų priimti prejudicinį sprendimą nepateisinamai pailgėtų bylos nagrinėjimas nacionaliniame teisme.

24. Tai, kad Lisabonos sutartimi buvo panaikintas teisės teikti prejudicinius klausimus apribojimas, rodo, jog valstybės narės tokių grėsmių nebeįžvelgia ir netgi, atvirkščiai, siekia leisti, kad prašymus priimti prejudicinį sprendimą galėtų teikti visi teismai (kaip yra kitais prejudicinio proceso atvejais), taip pat bylose, susijusiose su buvusios EB sutarties IV antraštinės dalies sritimi. Siekiant užtikrinti, kad nebūtų uždelstas šios srities bylų, kuriose reikia kuo skubiau priimti sprendimą, nagrinėjimas, 2008 m. galiausiai buvo numatyta sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra[10]. Toks pakitęs vertinimas rodo, kad prieš įsigaliojimą gautas ir dar neišnagrinėtas prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi būti vertinamas kaip priimtinas.

8 — Taip pat žr. 2006 m. kovo 9 d. Sprendimą *Beemsterboer Coldstore Services* (C-293/04, Rink. p. I-2263, 21 punktas) ir 2007 m. birželio 28 d. Sprendimą *Dell'Orto* (C-467/05, Rink. p. I-5557, 48 ir 49 punktai).

9 — Šiuo klausimu taip pat žr. generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvadą, pateiktą byloje *Roda Golf & Beach Resort* (nurodyta 5 išnašoje, 22 ir paskesni punktai).

10 — 2007 m. gruodžio 20 d. Tarybos sprendimas dėl Protokolo dėl Teisingumo Teismo statuto pakeitimo; Teisingumo Teismo procedūros reglamento pakeitimų projektas, kurį Teisingumo Teismas priėmė 2008 m. sausio 15 d. (OL L 24, 2008 1 29, p. 39).

25. Galiausiai atsižvelgiant į naudingumo aspektus ir proceso ekonomijos principą žemesnės instancijos teismų pateiktus prašymus priimti prejudicinį sprendimą, kurie buvo gauti pereinamuoju laikotarpiu prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai ir kuriuos Teisingumo Teismas nagrinėja jau įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, reikia vertinti kaip priimtinus. Juk atmetus prašymą kaip nepriimtiną, teismas, kuris per tą laiką jau įgijo teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, galiausiai tą patį prašymą teiktų vėl[11]; dėl to atsirastų didelė papildoma administravimo našta ir nepagrįstai pailgėtų pagrindinės bylos nagrinėjimo laikas.

26. Vadinasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi teisę tokį prašymą pateikti.

2. Prejudicinio klausimo reikalingumas

27. Toliau reikia patikrinti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimai yra svarbūs sprendimui priimti.

28. Pagal nusistovėjusią teismo praktiką dėl EB 234 straipsnio, kuri taikoma taip pat SESV 267 straipsniui, bendradarbiaujant Teisingumo Teismui ir nacionaliniams teismams tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, kuriam tenka atsakomybė priimti teismo sprendimą, atsižvelgdamas į bylos ypatumus, gali įvertinti, ar būtina pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad galėtų priimti savo sprendimą, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų reikalingumą. Taigi, kai prejudiciniai klausimai yra susiję su Europos Sąjungos teisės aiškinimu, Teisingumo Teismas iš esmės turi priimti sprendimą[12], vadinasi, nacionalinių teismų pateiktiems klausimams, dėl kurių prašoma priimti prejudicinį sprendimą, taikoma svarbumo prezumpcija[13].

29. Tačiau svarbumo prezumpcijos išimtiniais atvejais gali būti nesilaikoma, būtent: jeigu paaiškėja, kad prašomas Europos Sąjungos teisės nuostatų aiškinimas akivaizdžiai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais arba dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas neturi faktinės ir teisinės informacijos, kad galėtų naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus. Išskyrus

11 — Taip atsitiko byloje *Martinez*, dėl kurios 2009 m. lapkričio 20 d. nutartimi, taigi iki įsigaliojant Lisabonos sutarčiai, Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į EB 68 straipsnyje numatytą teisės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą apribojimą, pripažino neturintis jurisdikcijos (C-278/09, Rink. p. I-11099). 2010 m. balandžio 6 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašymą pateikė iš naujo (C-161/10).

12 — Taip pat žr. 2005 m. gruodžio 15 d. Sprendimą *Bosman* (C-415/93, Rink. p. I-4921, 59 punktas) ir 2006 m. liepos 13 d. Sprendimą *Manfredi ir kt.* (C-295/04–C-298/04, Rink. p. I-6619, 26 punktas).

13 — 2005 m. birželio 16 d. Sprendimas *Pupino* (C-105/03, Rink. p. I-5285, 30 punktas), 2008 m. spalio 9 d. Sprendimas *Katz* (C-404/07, Rink. p. I-7607, 31 punktas) ir 2010 m. balandžio 22 d. Sprendimas *Dimos Agios Nikolaos* (C-82/09, Rink. p. I-3649, 15 punktas).

šiuos atvejus, Teisingumo Teismas iš principo privalo atsakyti į prejudicinius klausimus dėl teisės aktų išaiškinimo[14].

30. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo prejudiciniu klausimu siekia sužinoti, ar prašomasis teismas, taigi Airijos teismas *Metropolitan District Court*, turi teisę reikalauti sumokėti avansą ir (arba) padengti liudytojo apklausos išlaidas, ar, atvirkščiai, prašomasis teismas yra įpareigotas šias išlaidas apmokėti pats.

31. Tokia prejudicinio klausimo formuluotė yra susijusi vien su prašomojo teismo veiksmais ir pareigomis. Todėl atsakymas į jį neturėtų jokio tiesioginio ryšio su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiu teismu. Jei kyla abejonių dėl prašomojo teismo pareigų, tai būtent šis teismas prireikus turi kreiptis į Teisingumo Teismą dėl Reglamento Nr. 1206/2001 išaiškinimo. Todėl griežtai laikantis klausimo formuluotės tektų pripažinti, kad klausimas nėra svarbus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimui toje byloje priimti.

32. Tačiau iš tikrųjų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar jam pačiam yra nustatyta pareiga sumokėti tokį avansą ir (arba) padengti liudytojų apklausos išlaidas. Vadinasi, klausimas yra susijęs ne tik su to kito teismo teisėmis ir pareigomis. Atvirkščiai, prašomojo teismo teisės ir pareigos, kurios yra prejudicinio klausimo dalykas, yra tiesiogiai susijusios su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, t. y. prašančiojo teismo, atitinkamomis teisėmis ir pareigomis. Todėl būtų logiška prejudicinio klausimo formuluotę pakeisti taip, kad būtų klausiama, ar prašantysis teismas yra įpareigotas prašomajam teismui sumokėti avansą ir (arba) vėliau padengti jo patirtas išlaidas.

33. Tačiau net ir taip pakeitus prejudicinio klausimo formuluotę, kyla abejonių dėl Reglamento Nr. 1206/2001 išaiškinimo reikalingumo šiuo konkrečiu atveju. Juk galima pareiga padengti liudytojų apklausos išlaidas yra susijusi vien su prašomojo ir prašančiojo teismo tarpusavio santykiu. Ji neturi jokio tiesioginio poveikio pagrindinės bylos rezultatui, kuris susijęs su teise į kompensaciją.

34. Komisija taip pat nurodė, kad iš pirmo žvilgsnio prašymas atrodo nepriimtinas, nes jis susijęs vien su teismų bendradarbiavimu, vadinasi, su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo administracine veikla, bet ne su teisingumo vykdymu.

35. Bet kuriuo atveju tiek, kiek klausimas susijęs su tuo, ar prašantysis teismas yra įpareigotas sumokėti avansą liudytojų apklausos išlaidoms padengti tam, kad prašomasis teismas šią liudytojų apklausą atliktų, reikia pripažinti klausimo reikalingumą. Jei

14 — Taip pat žr. Sprendimą *Bosman* (nurodytas 12 išnašoje, 61 punktas) ir 2006 m. sausio 10 d. Sprendimą *IATA ir ELFAA* (C-344/04, Rink. p. I-403, 24 punktas).

prašomasis Airijos teismas nustato sąlygą – sumokėti avansą tam, kad jis atliktų liudytojų apklausą, Lenkijos teismas galiausiai turi dvi galimybes – arba atsisakyti įrodymų rinkimo, arba sumokėti avansą padengti išlaidoms, kurių jis, galimas dalykas, pagal Reglamentą Nr. 1206/2001 neprivalo padengti. Jei teismas nesumokės avanso ir dėl to nebus apklaustas liudytojas, tai gali turėti tiesioginį poveikį sprendimui iš esmės pagrindinėje byloje priimti. Juk teismas, pavyzdžiui, dėl kitų įrodymų nebuvimo gali nuspręsti, kad įrodinėjimo pareigos neįvykdė šalis, kuri prašė apklausti liudytoją užsienyje.

36. Kiek sunkiau vertinti klausimo reikalingumą, kai klausiama dėl liudytojų apklausos išlaidų padengimo vėlesniu laiko momentu. Juk tokiomis aplinkybėmis prašomasis teismas jau yra atlikęs liudytojų apklausą, ir prašantysis teismas gali ja remtis pagrįsdamas savo sprendimą pagrindinėje byloje. Tačiau išlaidų apmokėjimo klausimas vis tiek iškyla sprendžiant klausimą dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo pagrindinėje byloje, taigi bet kuriuo atveju jis nėra akivaizdžiai nereikšmingas sprendimui pagrindinėje byloje. Be to, reikėtų dar kartą priminti, kad pagrindiniai klausimai dėl Reglamento Nr. 1206/2001 išaiškinimo, kurie susiję su įrodymų rinkimu, yra tik netiesiogiai susiję su bylos esme. Todėl per dideli reikalavimai klausimo reikalingumui daugeliu atvejų neleistų pateikti prašymo priimti prejudicinį sprendimą dėl reglamento išaiškinimo.

37. Per posėdį Teisingumo Teisme liko neaišku, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, galimas dalykas, jau apmokėjo liudytojų išlaidas, kurias padengti reikalavo Airijos teismas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo klausimu nepareiškė nuomonės. Tačiau net ir tada, kai išlaidos apmokėtos[15], prejudicinis klausimas nėra akivaizdžiai nesvarbus. Jei toks mokėjimas prieštarauja Reglamentui Nr. 1206/2001, kyla klausimas dėl sumokėto avanso grąžinimo prašančiajam teismui. Be to, klausimas, ar prašomojo teismo reikalavimas sumokėti avansą buvo teisėtas, išlieka svarbus priimant sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų.

38. Todėl, mano nuomone, klausimas svarbus tiek dėl prašančiojo teismo pareigos sumokėti avansą, tiek dėl pareigos kompensuoti išlaidas, todėl yra priimtinas.

15 — Po posėdžio Airijos ir Lenkijos vyriausybės savo rašytinėse pastabose nurodė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas sumokėjo 40 eurų avansą liudytojų išlaidoms padengti.

B — *Dėl prejudicinio klausimo*

1. Avansas liudytojo išlaidoms padengti

39. Lenkijos teismas savo prejudiciniu klausimu iš esmės siekia sužinoti, ar jis yra įpareigotas kompensuoti liudytojų, kuriuos apklausė prašomasis teismas, išlaidas, nesvarbu, ar sumokant išlaidas avansu, ar kompensuojant po apklausos.

42. Toliau pirmiausia reikia atsakyti į klausimą, ar prašantysis teismas gali būti įpareigotas sumokėti prašomajam teismui avansą liudytojo išlaidoms padengti, kad pastarasis atliktų liudytojo apklausą, kitaip tariant, ar prašomasis teismas gali neapklausti liudytojo, kol prašantysis teismas nesumoka avanso liudytojo išlaidoms padengti.

40. Iš pradžių reikia konstatuoti, kad nagrinėjamoji situacija pagal Reglamento Nr. 1206/2001 1 straipsnio 1 dalį patenka į jo taikymo sritį. Valstybės narės teismas, nagrinėdamas civilinę bylą, kreipiasi į kitos valstybės kompetentingą teismą su prašymu dėl įrodymų rinkimo. 4 straipsnio 1 dalies e punkte aiškiai nurodyta, kad toks prašymas gali būti pateiktas dėl liudytojų apklausos.

43. Airijos vyriausybė mano: kadangi prašymas vykdomas pagal Airijos teisės aktus, liudytojų apklausai vykdyti nustatyta sąlyga – reikalavimas prašančiajam teismui avansu apmokėti liudytojų apklausos išlaidas – yra suderinama su reglamentu. Juk pagal Airijos teisės aktus liudytojas privalo atvykti duoti parodymus tik tada, kai jam iš anksto kompensuojamos išlaidos.

41. Pagal reglamento 10 straipsnio 2 dalį prašomasis teismas prašymą vykdo pagal savo valstybės narės teisę. Pagal Airijos teisės aktus liudytojas atvykti į teismą privalo tik tada, kai jam iš anksto apmokamos jo išlaidos (pavyzdžiui, kelionės išlaidos). Visi proceso dalyviai sutaria dėl to, kad liudytojo išlaidos turi būti kompensuojamos. Neaišku tik, ar jas turi atlyginti prašantysis teismas.

44. Reglamento Nr. 1206/2001 14 straipsnyje išdėstyti atsisakymo vykdyti prašymą pagrindai. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad prašymas negali būti vykdomas, jeigu suinteresuotas asmuo turi teisę atsisakyti duoti parodymus arba jam uždrausta juos duoti. 2 dalyje numatyti kiti atsisakymo vykdyti prašymą pagrindai. d punkte numatyta situacija, kai nepateikiamas užstatas arba išankstinis mokėjimas, kurio buvo paprašyta pagal

reglamento 18 straipsnio 3 dalį. Pagal šią teisės normą galima prašyti išankstinio eksperto nuomonės išlaidų apmokėjimo. Bet ten nėra numatyta galimybės reikalauti avanso liudytojų apklausos išlaidoms kompensuoti.

45. Vadinasi, toks prašymo vykdymo susiejimas su liudytojų išlaidų apmokėjimu reglamento 14 straipsniui neprieštarauja tik tada, jei ten nurodytų atsisakymo vykdyti prašymą pagrindų sąrašas nėra baigtinis, o jame pateikiami tik situacijų pavyzdžiai. Tačiau tokiam šios teisės normos aiškinimui prieštarauja jau pati 14 straipsnio 2 dalies formuluotė. Juk ten nurodyta, kad, be šio straipsnio 1 dalyje išvardytų priežasčių, prašymą galima „atsisakyti vykdyti *tik tuo atveju*, jeigu <…>“[16]. Galiausiai ir reglamento 11 konstatuojamoje dalyje pabrėžiama, kad, siekiant užtikrinti veiksmingą šio reglamento įgyvendinimą, prašymus atsisakoma vykdyti tik išimtiniais atvejais. Remiantis tuo darytina išvada, kad atsisakymo vykdyti prašymą pagrindų sąrašas, pateiktas 14 straipsnyje, yra baigtinis.

46. Vadinasi, prašomasis teismas negali reikalauti sumokėti avansą liudytojų išlaidoms padengti tam, kad surengtų liudytojų apklausą. Todėl prašantysis teismas nėra įpareigotas mokėti tokį avansą.

2. Liudytojų išlaidų kompensavimas

47. Toliau reikia nustatyti, ar prašomasis teismas gali reikalauti, kad prašantysis teismas vėliau apmokėtų liudytojų išlaidas.

48. Reglamento 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad už prašymo vykdymą negali būti reikalaujama kompensuoti jokių mokesčių ar išlaidų. Todėl svarbiausia nustatyti, ar liudytojų išlaidos gali būti vertinamos kaip mokesčiai ir išlaidos šios nuostatos prasme.

49. Prašomasis teismas ir Airijos vyriausybė nurodo, kad pagal reglamento 10 straipsnio 2 dalį prašomasis teismas prašymą vykdo pagal savo valstybės narės teisės aktus. Pagal Airijos teisės aktus liudytojai privalo atvykti į teismą duoti parodymus tik tada, kai jiems iš anksto kompensuojamos jų išlaidos. Šias

16 — Kitu šriftu išskirta tik čia.

išlaidas kompensuoja ne teismas, o liudytojus kviečianti bylos šalis. Tai nėra teismo išlaidos ir teismas neturi jų apmokėti. Tai atitinka Airijos civilinio procesui būdingą rungtyniškumo principą.

50. Airijos vyriausybės nuomone, Reglamento Nr. 1206/2001 18 straipsnio 1 dalis apima tik administravimo išlaidas, taigi tokias, kurių teismas patiria vykdydamas savo veiklą. Liudytojų išlaidos tarp jų nepatenka, nes tai išlaidos, kurias bent jau pagal Airijos teisės aktus turi apmokėti bylos šalys ir kurios nėra administravimo išlaidos. Kadangi liudytojų išlaidos iš viso nepatenka į 18 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, toks prašomojo teismo reikalavimas apmokėti liudytojų išlaidas Reglamentui Nr. 1206/2001 neprieštarauja. Šias išlaidas atitinkamai apmoka arba prašantysis teismas, arba viena iš pagrindinės bylos šalių.

51. Iš pradžių reikia nustatyti, ar išlaidų sąvoka yra savarankiška Europos Sąjungos teisės sąvoka ir negali būti vertinama skirtingai kiekvienoje teisės sistemoje. Jei išlaidų klausimas priklausytų nuo atitinkamoje nacionalinėje teisėje vartojamos išlaidų sąvokos, tai prieštarautų reglamento logikai ir tikslui – užtikrinti greitą ir paprastą prašymų dėl įrodymų rinkimo vykdymą.

52. Mano nuomone, Reglamento Nr. 1206/2001 18 straipsnio 1 dalyje esanti mokesčių ir išlaidų sąvoka apima ir liudytojų, kuriuos apklausia prašomasis teismas, išlaidų kompensavimą.

53. Tai matyti iš šios teisės normos teksto. 18 straipsnio 1 dalyje minimi mokesčiai ir išlaidos. Mokesčiai – tai už teismo vykdomą veiklą nustatyti mokesčiai, vadinasi, tai ir administravimo išlaidos, kurias nurodo Airijos vyriausybė, tačiau išlaidos – tai sumos, kurias teismas, nagrinėdamas bylą, sumoka tretiesiems asmenims, pavyzdžiui, ekspertams ar liudytojams. Iš teksto redakcijos kitomis kalbomis taip pat nėra pagrindo teigti, kad į 18 straipsnio 1 dalį nepatenka liudytojų išlaidos[17], nes jas irgi apima čia vartojamos sąvokos.

54. Airijos vyriausybės vertinimas neatitinka ir sisteminio aiškinimo. Jei 18 straipsnio 1 dalis iš tikrųjų apimtų tik administravimo išlaidas, tai 18 straipsnio 2 dalyje nebūtų prireikę numatyti ir šio principo išimties – dėl ekspertų išlaidų kompensavimo, kurios pagal

17 — Žr. tik teksto redakciją prancūzų kalba „Frais“ ir (arba) „remboursement de taxes ou de frais“; ispanų kalba – „Gastos“ ir (arba) „abono de tasas o gastos“; anglų kalba – „Costs“ ir (arba) „reimbursement of taxes and costs“; švedų kalba – „Kostnader“ ir (arba) „avgifter och kostnader“; italų kalba – „Spese“ ir (arba) „rimborso di tasse o spese“.

Airijos vyriausybės aiškinimą taip pat nėra administravimo išlaidos. Juk tokiu atveju jos iš viso nepatektų į išlaidų sąvoką reglamento 18 straipsnio 1 dalies prasme.

55. Kad išlaidų sąvoką 18 straipsnio 1 dalies prasme reikia aiškinti plačiai, t. y. kaip apimančią liudytojų išlaidų padengimą, aiškėja ir iš reglamento logikos ir tikslo.

56. Remiantis Reglamento Nr. 1206/2001 konstatuojamomis dalimis[18] reglamento tikslas yra užtikrinti paprastą, tiesioginį ir greitą įrodymų rinkimą užsienyje. Dėl įrodymų rinkimo kitoje valstybėje narėje negali būti uždelsiamas bylos nagrinėjimas nacionaliniuose teismuose, todėl, siekiant pašalinti galimas kliūtis šioje srityje, Reglamentu Nr. 1206/2001 nustatoma visoms valstybėms narėms privaloma tvarka[19].

57. Įpareigojimas sumokėti avansą liudytojų išlaidoms padengti ar jas kompensuoti apsunkina ir sulėtina liudytojų apklausos organizavimą kitos valstybės teisme. Kita vertus, prašomoji valstybė dėl to patiria finansinę naštą. Tačiau reikia atsižvelgti į tai, ką nurodė ir Suomijos vyriausybė, kuri teigė, kad kiekviena valstybė gali būti ir prašomoji, ir prašančioji valstybė, todėl galiausiai patiriamos išlaidos išsilygina. Žinoma, negalima teigti, kad patirtos išlaidos bus kompensuotos iki paskutinio cento, tačiau to niekas ir nesiekia. Atvirkščiai, atsižvelgiant į reglamento tikslus, susitaikoma su mintimi, kad gali atsirasti tam tikras finansinis disbalansas. Todėl, siekiant išvengti per didelių nuostolių, buvo aiškiai numatyta, kad galima prašyti kompensuoti ypač dideles išlaidas, kaip antai ekspertų ar vertėjų žodžiu atlyginimus.

58. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pareiga kompensuoti išlaidas gali atsirasti tik tada, kai situacijai yra taikytinos Reglamento Nr. 1206/2001 18 straipsnio 2 dalyje numatytos išimtys.

59. Ten numatyta, kad galima reikalauti kompensuoti ekspertams ir vertėjams žodžiu sumokėtus atlyginimus bei išlaidas, patirtas taikant šio reglamento 10 straipsnio 3 ir 4 dalis. 10 straipsnio 3 ir 4 dalyse, pirma, numatyta tokia situacija, kai reikalaujant prašančiajam teismui prašymas vykdomas specialia tvarka, o antra, 4 dalyje numatytas atvejis, kai prašoma renkant įrodymus naudoti ryšio

18 — Žr. tik reglamento 1, 2, 8, 10 ir 11 konstatuojamąsias dalis.
19 — Išskyrus Daniją, žr. reglamento 1 straipsnio 3 dalį.

technologiją. Liudytojų išlaidos čia nėra minimos. Taigi įpareigojimas kompensuoti liudytojų išlaidas neprieštarautų reglamentui tik tuo atveju, jei 2 dalyje išvardytos nekompensavimo išimtys būtų tik situacijų pavyzdžiai. Tam prieštarauja reglamento logika ir tikslas. Reglamentu siekiama palengvinti ir pagreitinti įrodymų rinkimą kitoje valstybėje. Todėl 2 dalyje esantį išimčių sąrašą reikia vertinti kaip baigtinį.

60. Galiausiai ir iš reglamento priėmimo aplinkybių matyti, kad liudytojų išlaidos nėra kompensuojamos. Reglamento Nr. 1206/2001 6 konstatuojamoje dalyje ir 21 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad reglamentas turėtų pakeisti 1970 m. kovo 18 d. Hagos konvenciją dėl įrodymų civilinėse arba komercinėse bylose paėmimo užsienyje, todėl aiškinant reglamentą taip pat galima remtis reikšmingomis Hagos konvencijos nuostatomis.

61. Reglamento 18 straipsnio turinys atitinka Hagos konvencijos dėl įrodymų paėmimo 14 straipsnį. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad už prašymo vykdymą negali būti reikalaujama kompensuoti jokių mokesčių ar išlaidų. Hagos konvencijos dėl įrodymų paėmimo 14 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog prašomoji valstybė gali reikalauti, kad prašymą pateikusi valstybė atlygintų ekspertams ir vertėjams žodžiu sumokėtus atlyginimus ir išlaidas, patirtas taikant specialią tvarką, kurios pagal 9 straipsnio 2 dalį prašė prašymą pateikusi valstybė[20]. 1954 m. kovo 1 d. Hagos konvencijoje dėl civilinio proceso dar buvo aiškiai numatyta[21], kad iš principo liudytojų išlaidos atlyginamos. Iš Hagos konvencijos dėl įrodymų paėmimo aiškinamosios ataskaitos matyti, kad, palyginti su 1954 m. konvencija, buvo sąmoningai sumažintas situacijų, kai išlaidos atlyginamos, skaičius, todėl ir buvo atsisakyta galimybės kompensuoti išmokas liudytojams, nes jų suma paprastai nėra didelė[22]. Į Hagos konvencijos dėl įrodymų paėmimo 26 straipsnį buvo įtraukta tik išlyga dėl konstitucinių apribojimų, pagal kurią susitariančioji valstybė gali reikalauti, kad prašymą pateikusi valstybė kompensuotų taip

20 — Be to, 14 straipsnio 3 dalyje numatytas dar vienas atvejis, kai atlyginamos išlaidos. Pagal šią nuostatą įstaiga, kuri pati negali įvykdyti prašymo, gavusi prašymą pateikusios įstaigos sutikimą tai atlikti, gali paskirti tinkamą asmenį. Prašydama tokio sutikimo, prašymą gavusi įstaiga nurodo apytiksles išlaidas, kurios bus patirtos taikant tokią tvarką. Sutikdama prašymą pateikusi įstaiga įsipareigoja atlyginti visas patirtas išlaidas.

21 — Žr. 1954 m. kovo 1 d. Hagos konvencijos dėl civilinio proceso 16 straipsnį: „Prašymo atlikti procesinius veiksmus vykdymas negali būti pagrindas reikalauti kokio nors išlaidų atlyginimo ar mokesčių sumokėjimo. Tačiau jei nėra susitarta priešingai, prašomoji valstybė gali reikalauti, kad prašančioji valstybė atlygintų išmokas liudytojams ir ekspertams, išlaidas, susijusias su teismo pareigūnų paslaugomis, jeigu jos buvo būtinos dėl to, kad liudytojas savo noru nedalyvavo procesiniame veiksme, bei išlaidas, susidariusias dėl 14 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo."

22 — Žr. Philip W. Amram aiškinamosios ataskaitos (*Explanatory Report on the 1970 Hague Evidence Convention*) J punktą, kurį galima rasti http://hcch.e-vision.nl/upload/expl20e.pdf.

pat su prašymo vykdymu susijusias liudytojų apklausos išlaidas, bet tik tada, kai tai numatyta tos valstybės konstitucijoje.

62. Tai, kad į Reglamentą Nr. 1206/2001 buvo įtrauktas Hagos konvencijos dėl įrodymų paėmimo 14 straipsnis, tačiau be Hagos konvencijos 26 straipsnyje esančių konstitucinių apribojimų, rodo, kad išlaidos liudytojams iš principo neturėtų būti atlyginamos. Todėl pagal Reglamento Nr. 1206/2001 18 straipsnio 1 dalį liudytojų išlaidos paprastai neatlyginamos.

63. Dėl paskutinio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimo aspekto – ar šias išlaidas prašomasis teismas galiausiai turi padengti iš savo finansinių lėšų, pažymėtina, kad šis klausimo aspektas nėra svarbus atsakant į prejudicinį klausimą. Pagal 10 straipsnio 2 dalį prašomasis teismas prašymą vykdo pagal savo valstybės narės teisės aktus, kuriuose taip pat nustatyta, kaip ir kas kompensuoja liudytojų išlaidas. Kadangi šis klausimas tik apibendrina prejudicinio klausimo pirmąsias dvi dalis, Teisingumo Teismui į jį atskirai atsakyti nereikia.

V — Išvada

64. Todėl siūlau į *Sąd Rejonowy* pateiktą prejudicinį klausimą atsakyti taip:

2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose 14 ir 18 straipsnius reikia aiškinti taip, kad prašantysis teismas nėra įpareigotas pateikti prašomajam teismui avansą liudytojo išlaidoms padengti arba kompensuoti jau apmokėtas apklausto liudytojo išlaidas.